

VREEMDE MASKERS

Door **BRAAM LE ROUX**

TEMMERS VAN DIE WOESTYN N° 25

INHOUDSOPGAAF

<i>Hoofstuk</i>		<i>Bladsy.</i>
I	Gister is Verby	7
II	Die Vertes Roep	20
III	Die Nooi Het Blou Oë	32
IV	Die Pad Verder	45
V	Vreemde Maskers	58
VI	Bleek Is Die Maan	71
VII	In Die Kloue Van Die Aasvoël	86
VIII	Dis Jou Vader	98

GISTER IS VERBY

HERMIE te Water moet iets doen, net om die verskriklike spanning te verbreek. Hy het Dapper by die stal uitgelei en nou staan hy hom en roskam. Maar sy hart is seer, en telkens dreig die knop in sy keel om hom benoud te maak. Dapper weet seker nie watter hewige emosie sy sestienjarige basie nou beleef nie. Die perd proes maar net en trippel rond en telkens probeer hy die seun met sy kop vang om hom so 'n speelse stampie te gee. Maar daar is trane in Hermie se oë en met tussenpose bal hy sy een vuis en hou dan op met roskam om na die ooste te kyk waar die son wil-wil opkom, en dan staar hy met 'n soort vrees in sy oë na die wit huis wat hier in die grysheid van die môre voor hom net-net opdoem.

Daar in die huis lê Helena te Water, sy moeder, uiters ellendig. Pierre, sy vader, het hom netnou maar uit die bed uit opgejaag. Toe was dit vieruur en hy het hom aangesê om die skape solank te gaan tel en uit te jaag. Hy het dit gedoen en toe weer teruggekom. Helena het toe nie meer gekreun nie en Pierre se gelaat was stroef, en Hermie het geweet dat sy vader die trane probeer terugbyt. Hy weet nou dat hulle die ergste verwag. Daarom dat die dokter die hele nag hier moes bly. Pierre het hom op die dorp gaan haal, gister toe dit nog lig was.

Hermie voel vanoggend verlore. Hy was nog nooit bang vir die dood nie, want verlede jaar was hy op kommando, 'n strafekspedisie wat die Basoeto's 'n bietjie op hulle plek gaan sit het. Twee burgers, jongmanne, het langs hom geval. Hy het self die assegaai uit een se bors getrek. Dit het hom nie met vrees vervul nie. Hy is ook nie bang vir sy eie dood nie, maar as Helena moet doodgaan, sal hy dit nie kan uithou nie. Hy wil Helena nie dood sien nie, nie dood en koud soos die jong seun wat in die lang gras op die bultjie gelê het met sy bleek gesig na die maan gekeer nie. Nee, nee, hy wil nie hê

dat Helena moet doodgaan nie! Dit is asof Hermie nie kans sien om die lewe sonder sy moeder tegemoet te gaan nie.

Hulle twee was groot maats. Hier op Jakkalsdraai het hy skoolgegaan en toe gehelp boer. Saam met Poena Gerber, sy neef, en Jac te Water, sy broer wat 'n jaar jonger as hy is, was hy saam op kommando. Verlede jaar, 1892, het hulle sy aan sy geveg. Hulle het saam met 'n rewolwer leer skiet, en die neef wat ruim drie jaar ouer as Hermie is, kon hom nooit wen nie. Maar hulle was nog nooit sy maats nie. Hulle twee, Jac en Poena, is lief vir mekaar, en in die afgelope tyd vermy hulle hom. By twee geleenthede het Poena hom selfs in die veld uitmekaar geslaan en hom uitgeskel, somer vir niks nie, oor 'n klein ou dingetjie wat hy al vergeet het. Nee, Jac is net in naam sy broer. Hulle is nie boesemvriende nie. En Pierre, sy vader? Verlede Junie het hy vir Poena en Jac geld gegee om die kooruitvoering in Bloemfontein by te woon. Hy moes tuis bly, en daar is geen rede verstrekkend waarom hy nie ook kon opsaal en gaan nie. Helena het hom die dag toe Jac en Poena vertrek het, na haar kamer geroep en sy het somer met hom gesels, oor land en sand, en hy weet dit was omdat sy geweet het dat hy teleurgesteld was, dat hy graag wou saamgaan en nie geweet het waarom hierdie onderskeid gemaak is nie. Sy het hom vertel dat sy vriende op Upington, in die Noordweste van die Kolonie, het waarheen hy een van die dae kan gaan kuier, want in die geweste is daar nog wild so na jou hart, baie meer as hier.

So was Helena altyd teenoor hom, beskermend en sy maat. Pierre het hom aan die kant van Poena en Jac geskaar, en soos hy en sy broer en neef in jare gevorder het, het hulle hom alhoewel vermy en soms selfs vyandig teenoor hom geword. Hermie is 'n stil en teruggetrokke seun, en hy het nooit vir Pierre of vir Helena gevra waarom die twee hom doelbewus probeer vermy nie. Vandag steur hy hom hoegenaamd nie aan hulle afsydigheid nie. Hy dwaal alleen in die veld rond, en gewoonlik het hy net sy rewolwer by hom wat daardie ses koeëls soos blits uitskiet wanneer hy die sneller trek. Dit is 'n Amerikaanse rewolwer wat Helena vir hom as present gekoop het. Sy het die wapen van Pretoria af bestel, en dit het lang maande ge-

duur voordat dit hier aangekom het, maar was dit nie 'n blye dag toe sy dit aan hom oorhandig het nie! Sy kon hom geen beter present gegee het nie, want Poena en Jac het toe reeds elk een gehad, maar hulle s'n was van 'n Britse maak, nie by benadering so vinnig soos syne nie en van 'n kleiner kaliber.

Maar nou lê Helena op sterwe. Wat 'n verskriklike woord! Hy het diere al sien sterf en manne op die slagveld. En hy het altyd gedink dat dit met verskriklike stryd en pyn gepaard moet gaan. Maar toe Helena sterwe, toe wou hy dit ineens uitskree van vrees; toe het hy half in verset gekom teen die mag wat daardie lyding in haar veroorsaak, maar sy moeder het hom altyd gemaan dat hy nooit teen die Opperwese in verset moet kom nie, en daarom het hy twee-drie keer per dag hier agter die waenhuis kom bid, maar blykbaar het dit niks gehelp nie. Vanmôre is dit stil in die huis, 'n doodse, drukkende stilte, en Helena is stil. Sy lê bleek en roerloos op die bed.

Skielik skrik Hermie uit sy mymering wakker toe 'n skorstem hom roep.

„Kom, Hermie, kom gou . . . Jy wil . . . jy wil darem ook seker jou ma groet!”

Die roskam val uit sy hande en vög skiet na sy oë. Ineens voel dit of daar 'n lamheid om sy hart kom.

Hy storm vorentoe en skuur by Pierre verby.

„Sy wil jou alleen sien, Hermie. Wees tog asseblief sterk.”

Nou weet Hermie dat die ergste gaan gebeur. Die trane is in sy oë, en dit voel vir hom asof hy hard wil huil. Hy bedwing die verskriklike hartseer. In die sitkamer is die dokter, Poena en Jac. Hy kyk hulle net vir 'n oomblik aan, dan stap hy deur die vertrek en 'n oomblik later stoot hy die deur van die siekekamer oop.

Die venster by haar bed is hoog opgeskuif sodat die vars môrelug kan binnestroom. Haar kop lê hoog op die kussings. Sy lyk ineens vir hom glad nie so siek nie, maar sy is nog bleek. Die kamer is in 'n skemerte gehul. Dit is net die groug van die môre wat by die venster inskyn.

Hy loop tot by die bed, en dan sien hy hoe dat Helena se hand na syne soek. Die hand wat syne omklem, is koud. Hy skrik vir die vreemde koudheid. Maar Helena glimlag.

„Sit, my seun. Sit hier op die bankie. Ek wil jou iets vertel.”

Hy sê nie 'n woord nie. Hy bid net in sy hart.

„My seun, hoe gaan dit met Dapper?”

„Goed, Moeder.”

„Is die skape uitgejaag?”

„Ja, Moeder.”

„Jy het darem 'n hele paar beeste, nè, Hermie, en skape. Jy het darem iets, Hermie.”

Hy weet nie wat sy bedoel nie, maar miskien bejammer sy hom nou, omdat hy veel minder as die ander twee het. Hy sou seker vandag niks gehad het nie, was dit nie vir Helena nie, want Pierre hou nie van hom nie. Op skool het Jac hom gespot, gesê dat Pierre nie sy vader is nie maar hy het dit nooit geglo nie. Ouers gee soms meer om vir die een as vir die ander kind. Maar hoe kon dit hom nog ooit vreeslik hinder, want hy het Helena gehad wat vir hom alles gedoen het, seker meer as wat sy vir Jac gedoen het?

„Dit is mos genoeg, Moeder, oorgenoeg. Hoe voel Moeder?”

Sy knik haar hoof stadig.

„Dit het nog nooit so goed gegaan nie, maar die pyn is weg, skoon weg. Ek . . . ek sien net nie mooi nie. Soms is dit of dit heeltemal donker word.”

Hy probeer bemoedigend glimlag.

„Kyk, Hermie,” praat sy skielik weer en haar stem is nie meer so swak nie. Kyk, my seun, ek het 'n groot sonde teenoor jou begaan. Ek wil jou daarvan vertel.”

Hy frons en hy stryk sag oor haar hand.

„Jy moet mooi luister, want ek wil jou vertel hoe ek jou bedrieg het. Dit was bedrog teenoor jou, teenoor Pierre, teenoor my, teenoor God. Hermie, my seun, ek het jou so lief omdat jy altyd dierbaar vir my was.”

Sy bly stil en draai haar kop swak na die venster waar die karmosynrooi in die ooste verskyn. Nou-nou, dink Hermie, sal die son uitkom en dan sal Helena beter voel, want mens voel altyd beter met die koms van 'n nuwe môre, en dit is

so heerlijk vanoggend hier op die Vrystaatse plaas, met die randjies daar gunter op die horison.

„Mamma moet nie so baie gesels nie. Laat ek vir Mamma vertel . . . laat ek Mamma vertel wat ons twee gaan doen as Mamma hier ontstaan.”

Sy glimlag teer.

„Nee, Hermie, nie nou nie. Laat ek eers klaar praat. Jy was altyd soos 'n vreemdeling op Jakkalsdraai. Was jy nie, my seun? Jy het nooit gepraat nie, nee, jy het dit gelate gedra, altyd. Ek weet dit is net ek wat jou liefhet, Hermie . . .”

„Mammie se liefde was vir my genoeg . . .”

„Wonderlike seun, jy, Hermie. Maar die ding is . . . die ding is dat Pierre nooit eintlik vir jou omgee het nie, Hermie, en oupa George ook nie, maar met oupa kon ek nog dinge reggekry het, maar nie met Pierre nie, omdat Pierre altyd volgehou het dat jy nie sy seun is nie. Ek . . . ek dink hy weet dat jy nie sy seun is nie . . . net so goed . . . net so goed soos ek weet dat jy nie sy seun is nie.”

Hermie se oë rek groter; dit peul byna uit sy oogkaste. Hy kan nie mooi verstaan nie. Wat bedoel Helena?

„Ja, dit is waar, my seun. Nog voor die Vryheidsoorlog het ek jou vader ontmoet. Hy was wonderlik, Hermie, net soos jy . . . groot, sterk, moedig, dapper, maar tog ingetoë en beskeie. Net soos jy 'n man van min woorde. Maar oupa het nie van hom gehou nie. Die Te Waters het hom gehaat . . . Hulle het hom vervolg en hulle het hom probeer verneder, net omdat hy nooit kon stilsit en boer nie. Hy was 'n avonturier . . . Hy het die Vrystaat geken soos die palm van sy hand . . . Hy het die Kaap geken en ook die Transvaalse Republiek. Daar is seker nie 'n stukkie grond in ons land wat hy nie betree het nie. Hulle het hom weggejaag van die huis af, Hermie, en . . . en . . . een aand het hy weer gekom, en toe het my vier broers hom gepak. Oupa het hulle aangespoor . . . O, Here, hoe onthou ek nog die dag . . .! Hulle het hom geslaan. Dit was verskriklik. Hy was die ene bloed . . . Ek het nie die eer gehad om na hom te gaan nie, om hom by te staan nie. Die Te Waters was daardie dag soos beeste. Hulle het sy klere van hom afgeskeur. Ek het hom toe nooit weer

gesien nie. Ek het lank gehunker dat hy moes terugkom, maar hy was weg. Enne . . . en ses maande later is ek met Pierre te Water, my neef, getroud. Dit is wat oupa George wou hê. In 'n mate het ek Pierre natuurlik liefgekry, maar nooit, nooit het ek jou vader vergeet nie. Moenie dink dat Pierre dit nie weet nie. Pierre en oupa weet dat jy nie Pierre se kind is nie, maar hulle het my nog nooit verwyt nie. Nee, hulle het erger dinge gedoen. Hulle het dit op jou probeer uithaal . . . Hulle het jou laat boet vir my sonde . . .”

Hermie kom orent, maar hy hou sy moeder se hand nog vas. Hy staar haar met 'n verskrikte uitdrukking in sy oë aan.

„Dan . . . dan is . . . is ek nie Hermie te Water nie. O, Helena, ek . . . ek het dit geweet. Lankal, toe ek ses jaar oud was, het ek dit gedroom. Maar, Helena,” kom dit opgewonde maar ingehoue, en sy sien die pyn in sy oë, „wie is hy? Wie is my vader dan?”

„Sy . . . sy naam is Daan Swiegers, Hermie. Hy moet nog jonk wees . . . Hy was twee jaar ouer as ek. Daan is nou veertig.”

'n Gevoel van troostelose eensaamheid kom op Hermie neer. Dit is of hy nou skielik sy trane nie kan bedwing nie. Dit word ineens koud in sy hart. Hy wil huil, maar hy wil ook lag. Hy wil vrae vra, maar hy is te verward.

„Maar, Moeder . . . maar . . . maar waar bly hy, Moeder? Is hy nog . . .?”

„Ek weet nie, my seun. Ek weet nie seker nie. Daan het altyd van die wilde Noordweste gehou . . . die woeste deel van die Kolonie wat aan Duits-Suidwes grens. Maar lank . . . lank het ek nie van hom gehoor nie. Maar jy moet 'n dapper seun bly, Hermie. Voordat ek gaan, moes ek dit aan jou vertel. Ek moes . . . ek is dit aan jou verskuldig en ek is so bang dat hulle . . . hulle jou vreeslik seer gaan maak as ek eers weg is . . .”

Hy gryp Helena se hand in albei sy groot seunshande.

„Dit mag nie, Moeder . . . dit mag nie gebeur nie . . . Moeder mag nie weggaan nie!”

„Ek is nog jonk, Hermie, maar dit is beter dat jy dit weet voordat ek dalk weggaan. Wees nou dapper. Vee die trane

uit jou oë en stap hier uit en staan jou man. En . . . en . . . as die lewe hier op Jakkalsdraai te veel word vir jou, wag totdat jy ouer is, verkoop jou goed en gaan reis . . . gaan kyk of Daan Swiegers nog leef.”

Nou kan hy hom nie meer bedwing nie. Hy byt op sy onderlip en draai om om met sy gesig na die muur te staan en snik. Hy probeer sy snikke terugsluk, maar dit veroorsaak 'n rou geluid wat uit sy keel gewring word. Sy gemoed skiet hom nou vol. Hy wil sy moeder nie ontstel nie en vlug die kamer uit.

Hy maak nie deur agter hom toe nie, maar gaan die lang gang af en deur die agterdeur na buite. Hy loop om die huis en gaan vinnig terug na die seringboom waar Dapper nog steeds op hom staan en wag. Die trane biggel oor sy wange. Hy leun teen sy perd aan en dan begin hy snik, snikke wat diep uit sy hart skeur. Hy voel ineens veel meer alleen as wat hy ooit vantevore gevoel het. Hy voel ineens verlate, afgesonder, en hy voel bang, bang vir die lewe wat telkens in die dood eindig.

Die karmosynrooi in die ooste verander in 'n ligter rooi en Hermie sien hoe dat die son 'n puntjie agter die horison uitsteek.

Daar van die deur af roep iemand hom weer. Dit is Poena, sy agttienjarige neef wat nog altyd daarvan gehou het om Hermie af te knou en te verkleiner. Poena roep net, dan gaan hy die huis weer binne. Dit is of Hermie nou ineens weet dat die einde gekom het. Helena het dit gevoel, daarom het sy hierdie bieg gedoen. Huilend hardloop hy vinniger by die voordeur in. Hy snik nou hard.

Die siekekamer is ineens vol mense. Oupa is daar, die dokter is daar. Pierre staan kop onderstebo. Jac staan by die venster en uitkyk. Hy wil seker nie dat die ander sien dat hy huil nie. Hy is mos Poena se sterk man.

Die dokter druk hom vorentoe. Hy is weer hier by die katel, maar Helena roer nie. Sy haal nie asem nie. Nee, sy haal asem, maar mens kan dit skaars agterkom. Hy streel oor haar hand. Dit is kouer as netnou. Dit is of daardie

koue hand hom diep in sy hart aanraak. Hy sluk swaar en weet dat hy die koudheid van die dood voel.

Skielik snik Pierre hard, draai om en strompel die deur uit. Oupa vryf oor Helena se hare en dan gaan hy ook na buite. Jac volg hulle. Hy kyk nie om nie.

En Hermie is alleen . . . en hy staan nog met haar hand in syne, die yskoue hand. Hy kyk op na die dokter en die ou man kyk hom aan en knik.

„Jy kan maar gaan, Hermie. Sy sal nie meer praat nie . . . Sy is dood.”

Dit gaan of die dokter se stem in 'n leë kamer praat, of sy stem ver en vreemd na hom toe aankom.

Dood!

Hy kyk af na Helena se gesig en dan skrik hy. Die oë . . . Hy draai sy kop weg en sy liggaam ruk.

Die dokter neem die koue hand uit syne en druk hom sag terug. Rou snikke skeur uit Hermie se bors toe die geneesheer die wit laken oor Helena se gesig trek.

Ineens beseft hy dat sy weg is . . . dat hy alleen hier by haar is. Die dokter gaan hier teenaan hom verby, woordeloos. Hermie staan 'n tree van die bed af, en nou weet hy ineens dat hy alleen is, en sy . . . sy sal alleen wees totdat sy daar anderkant aankom. Ineens is dit of hy nie die kamer wil verlaat nie, want daar buite sal hy teen vreemde gesigte vaskyk, sal hy met vreemde mense moet verkeer, mense wat altyd vreemd en afsydig teenoor hom gestaan het, maar wie se koudheid en vyandigheid hy byna nooit agtergekom het nie, omdat Helena aan sy sy was.

Lank staan hy in die kamer stil. Hy hoor hoe dat iemand in die aangrensende kamer snik, en dan vee hy sy eie tranes af en stap tot by die roerlose figuur onder die wit laken. Met bewende hande lig hy die laken op. Die oë van Helena is gesluit. Hy het die dokter dit nie eens sien doen nie. Hy staar af op die stil gesig en ineens snik hy nie meer nie; ineens word die diep hartseer vervang deur 'n innigheid, 'n teerheid teenoor die mens wat so baie gely het, 'n innigheid teenoor haar, die vrou wat sy moeder en sy maat was.

„Tot siens, Moeder,” prewel hy sag en dan laat val hy die laken oor haar gesig en gaan na buite.

Nou huil hy nie meer nie. Hy kan by oupa verbyloop, by Poena en Jac verby, sonder om hulle aan te kyk. Pierre staan buite by die hek. Hy staar sommer in die verte. Hermie gaan staan vir 'n oomblik langs hom. Al weet hy dat Pierre nog altyd getoon het dat hy nie van hom, Hermie, hou nie, dat hy hom vermy het, voel hy ineens innig jammer vir hierdie man wat hy geken het as sy vader, maar wat hy nou weet nie sy vader is nie. Dit voel vir hom nou asof hy altyd maar met hierdie feit bekend was. Sy naam is dus eintlik Hermie Swiegers en nie Hermie te Water nie. Dit is ineens asof hy meer van die van Swiegers hou as Te Water.

Hier by Pierre stoot hy die hekkie oop en gaan na buite. Hy lei Dapper na die stal en saal hom op. Dan lei hy hom weer na buite en klim in die saal. Hy gee die dier spore, en dan sien hulle hoe dat hy vinnig wegry. Pierre hou hom dop totdat hy hom teen die son sien verdwyn.

Hermie jaag vinnig voort sodat die wind koud teen sy wange waai en sy vaal hare deurmekaar woel. Hy ry vinniger, al vinniger. Dapper snork van lekker kry en die bome en die bossies swiep rakelings by hom verby.

Dit is asof die verwarring in sy brein deur die wind uiteen gewaai word; of die hartseer oorsit in pyn, 'n diep pyn wat hy stil kan dra, wat hom nog in staat stel om helder te dink.

Noudat hy weet dat hy nie Pierre se eie kind is nie, voel dit vir hom asof hy nie tuis hoort hier op Jakkalsdraai nie. Dit voel vir hom asof hy nie die reg het om so haastig oor die grond van Jakkalsdraai te ry nie. Hy behoort nie by die Te Waters nie, nie as hulle sy vader kon wegjaag nie, nie as hulle 'n Swiegers gehaat het nie. Die gedagte bring hom nog in verwarring. Dit is byna asof sy moeder hom vertel het dat hy nie hyself is nie, want hy was so gewoon aan die naam Te Water, dit was so deel van hom. Om nou ewe skielik te hoor dat hy nie Hermie te Water is nie, maar Hermie Swiegers, maak 'n honderdduisend verwarde gedagtes in hom los.

Die son sit al hoog as hy by die klipkoppie stilhou en afklim. Vinnig loop hy teen die hoogte op, gaan sit op 'n